

Repetitorium

Nauka o państwie

Pojęcie i rodzaje sankcji

Sankcja to ta część normy, która **określa ujemne konsekwencje prawne**, jakie prawodawca przewidział dla każdego, do kogo adresowana jest dyspozycja normy, a kto mimo, iż spełniły się warunki wskazane w jej hipotezie, nie zastosował się do treści dyspozycji, tj. nie spełnił nałożonego na niego obowiązku lub przekroczył zakres przysługującego mu uprawnienia.

Wyróżnia się trzy rodzaje sankcji:

1. **Sankcję represyjną**, tj. sankcję przewidzianą przez prawodawcę za popełnienie czynu zakazanego przez prawo (zabronionego). Czyny te mogą polegać zarówno na działaniu danego podmiotu (np. zabójstwo polegające na zastrzeleniu danej osoby), jak i na zaniechaniu działania, do którego adresat był zobowiązany (np. nieudzielenie pomocy osobie znajdującej się w niebezpieczeństwie, niezawiadomienie o przestępstwie, w sytuacji, gdy takie zawiadomienie jest obowiązkowe). Przepisy prawa określają rodzaj i wymiar represji. Istota sankcji represyjnej polega na pozbawieniu podmiotu naruszającego dyspozycję normy prawnej cennych dla niego dóbr (np. wolności, mienia, prawa wykonywania zawodu, prawa wyborczego, praw rodzicielskich). Przykładem sankcji represyjnej jest sankcja karna. Sankcja represyjna nie ma na celu wyłącznie odpłaty. Współcześnie przyjmuje się, iż sankcja represyjna powinna spełniać cele zapobiegawcze w postaci prewencji indywidualnej (resocjalizacja sprawcy czynu zabronionego, izolacja w celu zapobieżenia popełnienia przez niego kolejnych czynów zabronionych), jak i w postaci prewencji ogólnej (kształtowanie świadomości prawnej społeczeństwa, odstraszenie potencjalnych sprawców czynów zabronionych). Ten rodzaj sankcji właściwy jest prawu karnemu. Występuje również w postępowaniu administracyjnym i w postępowaniu dyscyplinarnym. W innych gałęziach prawa występuje sporadycznie.

Sankcje karne mogą być:

- **bezwzględnie oznaczone**, tj. wyraźnie określające rodzaj i wymiar kary, nie pozostawiając sądowi żadnej możliwości wyboru, ani ich rodzaju, ani też wysokości (np. dekret z 31 sierpnia 1944 r. o wymiarze kary dla faszystowsko – hitlerowskich zbrodniarzy winnych zabójstw i znęcania się nad ludnością cywilną i jeńcami oraz zdrajców Narodu Polskiego za

popęlnienie czynu zabronionego określonego art. 1 przewidywał tylko jedną karę - karę śmierci)

- **względnie oznaczone**, tj. określające rodzaj kary i granice jej wymiaru (np. art. 228 § 1 kodeksu karnego za popęlnienie czynu zabronionego, o którym mowa w tym przepisie, przewiduje karę pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 8 lat)

- **alternatywnie oznaczone**, tj. pozostawiające ocenie sądu wybór rodzaju kary spośród takich kar, jakie przewiduje dany przepis prawa (art. 256 kodeksu karnego za popęlnienie czynu zabronionego, o którym mowa w tym przepisie przewiduje grzywnę, karę ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2)

- **nieoznaczone**, tj. nie określające za popęlnienie danego czynu kary, lecz pozostawiające do uznania sądu wymierzenie jednej z katalogu kar – w państwie prawa tak oznaczona sankcja, ze względu na jej charakter, nie może mieć miejsca.

2. **Sankcję egzekucyjną**, która może wystąpić w dwóch postaciach: w postaci tzw. wykonania bezpośredniego (adresata przymusza się do spełnienia obowiązku wskazanego w dyspozycji, którego z własnej woli nie zrealizował np. do wydania rzeczy nabywcy, zatrzymanie i przy-musowe doprowadzenie świadka do organu procesowego lub też zmusza się go do podjęcia działań mających na celu przywrócenie stanu poprzedniego, tj. takiego jaki istniał przed naruszeniem przez niego dyspozycji normy prawnej np. rozebranie domu wybudowanego bez pozwolenia na budowę, opuszczenie bezprawnie zajmowanego pomieszczenia, naprawienie szkody powstałej w wyniku popęlnienia czynu niedozwolonego), jak również w postaci tzw. wykonania zastępczego (jeżeli przywrócenie stanu poprzedniego jest niemożliwe np. w przypadku uszkodzenia ciała, pozbawienia drugiego człowieka życia, zniszczenia rzeczy, zasądza się odszkodowanie (rekompensatę). Sankcja egzekucyjna występuje najczęściej w przepisach prawa cywilnego i administracyjnego.

3. **Sankcję nieważności**, która polega na uznaniu za nieważną czynności prawnej lub czynności władczej podjętej przez organ administracji publicznej, dokonanej niezgodnie z obowiązującym prawem. Sankcja nieważności powoduje, że dana czynność nie wywołuje skutków prawnych. Czynności prawne zmierzają poprzez odpowiednie oświadczenie woli do wywołania określonych (pożądanych) skutków prawnych (np. sprzedania rzeczy, rozrządzenia majątkiem na wypadek śmierci, zawarcia małżeństwa). Jeżeli nie zostaną spełnione warunki do ich dokonania, to jest oczywistym, iż zamierzonego celu wywołać nie mogą. *Nieskuteczność czynność prawnej* może przybrać dwie postaci: nieważności

bezwzględnej i nieważności względnej. Nieważność bezwzględna następuje z mocy prawa (ex lege), dotycząc danej czynności od samego początku (ex tunc), co oznacza, iż czynność ta nie wywołuje żadnych skutków prawnych, a jeżeli już wywołała, to muszą być one unicestwione. Czynność prawna bezwzględnie nieważna musi być uznana za niebyłą. Nieważność względna ma miejsce w sytuacji, gdy kompetentny organ uzna z urzędu lub na wniosek uprawnionego podmiotu, iż dana czynność obarczona jest wadą nieważności, a zatem czynność ta jest nieważna nie od początku, ale od momentu **prawomocnego rozstrzygnięcia tej kwestii (ex nunc)**. W konsekwencji skutki tej czynności sprzed wydania takiego orzeczenia pozostają w mocy.